

Τί εἶνε μόδα; Ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀτόμου ἀπέναντι τῆς ὁμάδος. Τὸ άτομον δὲν τολμᾷ νὰ φορέσῃ ἐκεῖνο ποῦ τοῦ πηγαίνει... Φορεῖ ὅμως ἐκεῖνο ποῦ τοῦ δίνει ἢ κοινωνία καὶ τὸ φορεῖ μ' εὐγνωμοσύνη, μὲ φιλαρέσκεια καὶ μὲ ὑπερηφάνεια. Εἶνε ἐνθουσιασμένον ἔστω καὶ ἂν στὴν κρίσιν του, — τὴν ἀτομικὴν του κρίσιν, ἀλλὰ αὐτὴ σχεδὸν εἶνε ἄγνωστον πρᾶγμα εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, — ἐκεῖνο ποῦ ἐπέβαλεν ἢ κοινωνία εἶνε ἀκαλαίσθητον. ἢ ἀνόητον. "Ὅ,τι φορέσουν ὅλοι εἶνε ὠραῖον. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχή. "Ὁμολογία πίστεως πρὸς τὸ σύνολον — ὅπως ἄλλοτε θὰ ἐγένετο πρὸς τὸν μονάρχην. Χαμένος κόπος θὰ ἦτο νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ ποῦ πηγάζει ἢ μυστηριώδης ἐξουσία τῆς μόδας, ἢ φοβερωτέρα δικτατορία ποῦ ὑπῆρξε ποτὲ στὸν κόσμον καὶ ἢ μόνη ποῦ δὲν φοβᾶται τίποτε, — ἐπειδὴ ἐπὶ τέλους ὅλοι οἱ τύραννοι συναντοῦν κάποτε κι' ἓνα χαρακτήρα μπροστά των! ἐκτὸς αὐτῆς. "Ἐνα ὅμως ἀπὸ τὰ μεγαλείτερα αἷτια ποῦ τὴν δικαιολογοῦν εἶνε ἀσφαλῶς τοῦτο: Ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀτόμου νὰ κάμῃ δική του τέχνην. Εἶνε τόσο μεγάλη ἔδωκεσία ὅτε ἀναλαμβάνει ἢ κοινωνία νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τοῦτο τῶν ἀτόμων, ὥστε δὲν πρέπει νὰ πορῇ κανεὶς γιὰ τὴν τεραστίαν δύναμιν τῆς μόδας. Φαντασθῆτε τὴν δυστυχία τῶν γυναικῶν ἂν ἦσαν ἀναγκασμένες νὰ βροῦν καθεμιά τὸ σχῆμα τῆς τουαλέττας τῆς, δηλαδὴ τὴν ἴδια τὴ φυσιογνωμία τῆς... Ἀπὸ τί κόπον ἀπαλλάσσει τὰ ἄτομα ἢ μεγάλη οἰκονομία ἀνθρωπίνων δυνάμεων ποῦ λέγεται κοινωνικὴ συνήθεια! Ἡ ἐτικέττα ἐπιβάλλει στοὺς ἀνθρώπους ὠρισμένας φράσεις καὶ ὠρισμένα πρᾶγματα στὴν τάδε περίστασιν. Νόμος τυραννικός, ἀλλὰ σοφός. "Ἐπειδὴ σώζει ἀπὸ πολλὰ δυσάρεστα τὸ ἴδιο τὸ άτομον καὶ προλαμβάνει τὰς ἀπροσεξίας του. Καὶ ἢ μόδα δὲν εἶνε παρὰ ὁ ἴδιος ὁ νόμος τοῦ ἥσσονος κόπου, ὁ ὁποῖος ἀπαλλάσσει τὸ άτομον ἀπὸ τὸν κόπον νὰ δημιουργήσῃ ὀλόκληρον τέχνην, τὸν στολισμὸν του. "Ἔτσι ἀναλαμβάνει τὸ φιλόανθρωπον ἔργον θρησκείας. "Ὅλοι

ἴσοι. "Ὅλοι ὠραῖοι. Αὐτὸ τοῦλάχιστον πιστεύουν αἱ γυναῖκες. Καὶ ἀπόδειξις εἶναι ἡ τυφλὴ πίστις ποῦ ἔχουν εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τῆς καὶ τὴν δύναμιν τῆς. "Ἐνα καλύτερον μέρος τῆς γυναικείας καλλονῆς εἶνε τὰ πόδια. Σ' αὐτὸ ἢ φύσις ἔρριξε τοὺς θησαυροὺς τῆς ἢ τοὺς χαλασμοὺς τῆς, ἐδῶ ὑπῆρξε μεγαλόδωρος ἢ κακοῦργος, ἀρχιτέκτων ἢ βάνδαλος. "Ἐπὶ αἰῶνας ἢ θαυμαστὴ αὐτὴ ἀρχιτεκτονικὴ ἀρμονία εἶχε καταδυθισθῆ, ὅταν ἢ μόδα τῆς κοντῆς φούστας τὴν ἀπεκάλυψεν ἔξαφνα καὶ τὴν ἔκαμε τὸ λεπτότερον μέρος τοῦ γυναικείου κτιρίου. Καὶ ὅμως κομμιά γυναικῶν ἀδικημένη ἀπὸ τὴν φύσιν στὰ πόδια δὲν χάνει τὸ θάρρος τῆς. Φορεῖ τὴν κοντὴ φούστα μὲ τὴν πεποίθησιν πὼς τὸ ἀτύχημά τῆς διορθώνεται ἀπὸ τὴν παντοδυναμία τῆς μόδας. Πιστεύει σ' αὐτήν. Καὶ ποιὸς ξέρει! Ἴσως ἔχει δίκαιον. "Ἴσως τὸ κοινωνικὸν γεγονός, ἢ προσταγὴ τῆς κοινωνίας, ἢ γενικὴ συνήθεια, ἐκεῖνο ποῦ ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας γίνεται νόμος ἑκατομμυρίων ἀτόμων χωρισμένων ἀπὸ πελάγη, βουνά, γλῶσσαν, ἔθιμα, φύσιν, χωρὶς κανεὶς νὰ ξεύρῃ πὼς, ἴσως αὐτὸ μόνον εἶνε τὸ ὠραῖον καὶ ὅλα τὰ ἐλαττώματα ποῦ περατηροῦμεν στὸ ντύσιμο δὲν ἔχουν κριμίαν σημασίαν. Μιὰ μόδα εἶνε ὠραία ὅσο περισσότερο μεταβάλλεται εἰς δημοκρατικὸν γεγονός.

Αὐτὸ τὸ δημοκρατικὸν γεγονός εὐτύχησα νὰ ἴδω πρὸ ἡμερῶν σ' ἓνα δημόσιον χορὸν τῆς πρωτεύουσας, — ὁ ὁποῖος εἶνε καὶ τὸ θέμα τῶν γραμμῶν τούτων. Δήμευσις τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ὁμορφιάς. Ἴδου ἢ μεταβολὴ ποῦ ἐγεινεν ἐντὸς τῶν δέκα ἐτῶν. Στους χοροὺς αὐτοὺς, τοὺς ὁποίους ἄλλοτε ἐλάχιστοι μποροῦσαν ν' ἀντικρύσουν, ἐμπῆκε τώρα ὁ λαὸς μὲ τὴν προχωρημένην προφυλακὴν του, τὴν γυναῖκα τοῦ λαοῦ, ἐντελῶς ἐξισωμένην μὲ τὰ προνομιοῦχα θηλυκά τῆς κοσμικῆς κινήσεως, κουρεμένην καθὼς ἐκεῖνες, βχιμένην καθὼς ἐκεῖνες, κοντοφούστανη καὶ χαρούμενη. Φύσις, τάξις, ἐπάγγελμα δὲν διακρίνεται. Σήμερα γλεντοῦν ὅλοι. "Ὁμοιομορφία καὶ κοινοκτημοσύνη.

Ποιός κοινωνιολόγος θά μπορούσε νά υποπτευθῆ πρό δεκαπέντε ἐτῶν, ὅτι ἡ κούκλα τοῦ ἑλληνικοῦ σπιτιοῦ ἔξαφνα θά ἐμφανισθῆ ἄτομον οἰκονομικῶς αὐθόπαρκτον, καί ὅτι ἡ ἐργασία τῆς γυναίκας θά ἔλυε ταχύτατα ζητήματα γιά τά ὅποια μπορούσαν νά χυθοῦν ποταμοί μελάνης. Μιά ἀπόδειξις ἀκόμη ὅτι αἱ μεταβολαί πού γίνονται αὐτομάτως καί ἀσυνειδήτως σέ μιᾶ κοινωνίαν, χωρίς νά τῆς ἀντιληφθῆ κανεῖς, εἶνε αἱ πλέον σημαντικά, καί ὅτι κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ κοινωνική ζωὴ δὲν εἶνε συνειδητή. Κανένας δὲν εἶχε ἀντιληφθῆ τί ἔγεινε. Τὴν μεταβολὴν τὴν εἶδαμεν ἔξαφνα. Ὅχι βέβαια στὰς ὥρας τῆς σοβαρότητος ἢ τοῦ πένθους, ἀλλὰ στὸ καρνεβάλι καταλαμβάνει κανεῖς τί εἶχε συντελεσθῆ κάτω ἀπὸ τὴν ἡρεμὸν ἐπιφάνειαν τῆς κοινωνίας.

Εἰς τὴν δήμευσιν ὁμοῦ τῆς χαρᾶς καί τοῦ στολισμοῦ πού παρουσιάζει ἕνας δημόσιος χορὸς τοῦ 1927, δὲν συνέτειναν μόνον τὰ οἰκονομικά αἷτια, ἀλλὰ καί δυὸ λεπτομέρειες τῆς μόδας πού εἶχαν μεγάλην ἐκλαϊκευτικὴν ἐπήρειαν.

Τὸ ἕνα εἶνε ἡ κατάργησις τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου. Ἄλλοτε ἕνα πρόσωπον ἦτο καλὸ ἢ ἄσχημο. Τώρα εἶνε μιᾶ ἐπιφάνεια πού ζωγραφίζεται. Ἡ ὑπογραφή τοῦ Δημιουργοῦ ἔξαφανίζεται ἀπὸ κεῖ, κάτω ἀπὸ τὸ χρῶμα, καί τὸ χρῶμα δὲν εἶνε ἀνάγκη νά μπῆ εἰς ποιόν, ἀλλὰ μόνον εἰς ποσόν, «καὶ λα σπάτουλα». Οὕτως ὥστε διάφοροι προλήψεις πού ἐπικρατοῦσαν πρό δέκα ἐτῶν, ὅπως τὸ ρόδινον χρῶμα, τὸ ἐρυθρὸν τῆς ἐντροπῆς, ὁ ὑπωχρὸς τόνος, ἡ λευκότης, οἱ ὀφθαλμοὶ καί οὕτω καθεξῆς, φκίνονται ὡς ἀνάμνησις πικραμένου διηγῆματος δημοσιευμένου εἰς τὴν «Πανδώραν».

Κι' αὐτὸ ἀκόμη μιᾶ τεραστία οἰκονομία. Ὁ ρόλος τῆς φούστας ἔχει περιορισθῆ εἰς τὸ ἐλάχιστον, ἐνῶ ἔφθασεν εἰς τὸ μέγιστον ὁ ρόλος τοῦ στολισμοῦ, νίκη τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τῆς φύσεως, τὴν ὅποιαν ἐπεδίωξαν ὅλοι οἱ Ἀνατολικοὶ πολιτισμοὶ καί ὠνειρεύθησαν οἱ ντεκαντάν. Τὸ ἔργον τῆς βικηρίας τὸ συνεπλήρωσαν τὰ κοντὰ μαλλιὰ, διότι κι' αὐτὰ ἐμεγάλωσαν τὸν γενικὸν τύπον καί περιώρισαν εἰς τὸ ἐλάχιστον καί δὲν κατήγγησαν τὴν ἀτομικότητα τῆς γυναίκας. Οἱ κουρεμένες γυναῖκες εἶνε ἕνα καί τὸ ἴδιο ἔντυπον εἰς

μυριάδας ἀντιτύπων. Θά ἦτο παράδοξον ἂν ἔμενε κανένας ἔξω ἀπὸ τὸν παράδεισον τόσο δημοκρατικῆς μόδας. Καί τώρα νά προσθέσωμεν τὸν τρίτον παράγοντα; Ἄλλὰ αὐτὸς ἐννοεῖται. Εἶνε ὁ χορὸς. Τέταρτος δὲν χρειάζεται. Ὁ χορὸς πλέον ἔπαυσε νά εἶνε κοπιαστικός, νά ἔχη μορφήν ἀυστηρὰν καί δυσκολίαν, καθὼς ἄλλοτε. Ἐγεινεν ἕνα μὲ τὰς φυσικὰς κινήσεις τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὸ βάδισμα, μὲ τὴν γυμναστικὴν, μὲ τὴν ἐπίθεσιν καί μὲ τὴν ἄμυναν. Ἄν προσθέσωμεν καί τὴν ὑπηρεσίαν πού προσφέρεται εἰς τὰ ἐνστικτα τῶν χορευτῶν ἀπὸ τὴν μουσικὴν, φθάνομεν εἰς τὸν ἐπίλογον. Ἡ σημερινὴ χορευτικὴ μουσικὴ δὲν ἐμάζευσε μόνον τοὺς ρυθμοὺς ἀπὸ τὰς σωζόμενας φυλάς τῶν ἀγρίων, ἀλλὰ καί ἐπλουτίσθη μὲ κρότους, οἱ ὅποιοι ἄλλοτε μόνον ἀπὸ σεισμῶν ἢ ἄλλο δυσάρεστον γεγονός μπορούσαν νά προκληθοῦν κατὰ τὴν ἱεροτελεσίαν τοῦ χοροῦ. Οἱ κρότοι αὐτοί, οἱ ὅποιοι γίνονται ἀπὸ ξύλα, σκεύη, ἢ καί ἀπὸ ταμπουρλονιάκκρη, εἶνε ἡ κυρίως μουσικὴ τῶν σημερινῶν χορῶν. Ἄν ὑποθέσωμεν ὅτι γίνεται μεταξύ τῶν μουσικῶν ἢ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ μπουρέ συμπλοκὴ καί σφενδονίζουσι τὰ πιάτα καί τὰ ὄργανα ὁ ἕνας κατὰ τοῦ ἄλλου, οἱ χορευταὶ δὲν θ' ἀντιληφθοῦν τίποτε· θά ἐξακολουθήσουν νά χορεύουν. Ἄλλὰ ἐάν αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν ἔχουσι σχέσιν μὲ τὴν τέχνην, ἔχουσι ὁμοῦ μὲ τὴν ζωὴν καί θά εἶνε ἀδικος ὁ περιηγητῆς πού μπαίνει σ' ἕνα δημοσίον χορὸν τοῦ 1927 νά μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι ὑπάρχει ἐκεῖ κάτι ὠραῖον, τὸ ὅποιον ἂν δὲν εἶνε ἡ μορφή καί ἡ τέχνη, εἶνε ἡ διάδοσις τῆς χαρᾶς καί τοῦ στολισμοῦ σέ μεγάλο πλῆθος ἀνθρώπων.

ΖΑΧ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

